

نگاهی به اقتصاد

سردبیر

در سال‌های اخیر، بانک مرکزی با توجه به عوامل مؤثر در کنترل تورم نظیر مهار انتظارات تورمی و ایجاد ثبات در بازار ارز توانسته به دستاوردهای قابل توجهی دست یابد؛ سال ۱۳۹۶ نیز همانند سال ۱۳۹۵ با تورم تک‌رقمی پایان یافت. دستیابی به تورم تک‌رقمی در دو سال متوالی در چهار دهه گذشته بی‌سابقه بوده که نشان‌دهنده عزم جدی بانک مرکزی و دولت در کنترل تورم و حفظ آن در محدوده تک‌رقمی است. در سال ۱۳۹۶ تورم تک‌رقمی در حالی محقق شد که در نیمه دوم سال بازار ارز با نوساناتی همراه شد. در فصل سوم سال ۱۳۹۶ روند افزایش مقطعی نرخ ارز همچون سال‌های پیشین به دلیل افزایش تقاضای فصلی شکل گرفت؛ اما افزایش نااطمینانی در خصوص خروج ایالات متحده آمریکا از برجام و به‌دنبال آن احتمال کاهش درآمدهای ارزی حاصل از صادرات نفتی و بازگشت تحریم‌ها، باعث شد روند افزایشی نرخ ارز در فصل چهارم سال ۱۳۹۶ نیز تداوم یابد.

در کنار دستاوردهای تورمی، رشد اقتصادی کشور که از فصل چهارم سال ۱۳۹۴ آغاز شده بود، در فصل سوم سال ۱۳۹۶ نیز تداوم یافت. براساس ارقام مقدماتی حساب‌های ملی، اقتصاد ایران در سه‌ماهه سوم و نه‌ماهه نخست سال ۱۳۹۶ به ترتیب از رشدی برابر ۲/۴ و ۴/۱ درصد برخوردار شد. در این ارتباط باید اشاره کرد، برخلاف رشد اقتصادی ۱۲/۵ درصدی محقق شده در سال ۱۳۹۵ که عمدتاً از افزایش چشمگیر ارزش افزوده بخش نفت (با سهم از رشد ۹/۸ واحد درصدی) پس از رفع محدودیت‌ها و افزایش تولید و صادرات نفت خام، گاز طبیعی و فرآورده‌های پالایشگاهی به‌دست آمده بود، در نه‌ماهه نخست سال ۱۳۹۶ بخش نفت از رشد اقتصادی ۴/۱ درصدی برابر ۰/۶ واحد درصد سهم داشته است. تولید ناخالص داخلی بدون نفت، در فصول اول، دوم و سوم سال ۱۳۹۶ به ترتیب برابر ۴/۳، ۴/۹ و ۴/۲ درصد افزایش یافته و در مجموع، رشد تولید ناخالص داخلی بدون نفت در نه‌ماهه نخست سال ۱۳۹۶ به ۴/۵ درصد رسیده است. در این دوره، گروه‌های «صنایع و معادن»، «خدمات» و «کشاورزی» به ترتیب با رشدی برابر ۴/۹، ۴/۴ و ۳/۲ درصد همراه بودند که نشان‌دهنده رشد به مراتب متوازن و فراگیرتر نسبت به سال ۱۳۹۵ است.

تجزیه و تحلیل سیاست‌های اقتصادی

در سال‌های پیشین، بانک مرکزی با هدف کنترل تورم، مجموعه‌ای از سیاست‌ها و اقدامات را با محوریت تقویت انضباط پولی، تأمین مالی سالم اقتصاد، حفظ ثبات بازار ارز و کنترل انتظارات تورمی در دستور کار خود قرار داده است. این اقدامات شرایط مناسبی را برای کاهش نرخ تورم به سطوح تک‌رقمی فراهم آورد؛ به طوری که در سال ۱۳۹۵ پس از ۲۶ سال نرخ تورم (در پایه سال) تک‌رقمی شد. با این وجود، نرخ تورم در سال ۱۳۹۶ در دو دوره سه ماهه (خرداد، تیر و مرداد) و دو ماهه (آذر و دی) از محدوده تک‌رقمی خارج شد که البته در ماه‌های بهمن و اسفند ۱۳۹۶ بار دیگر به سطوح تک‌رقمی بازگشت و به این ترتیب نرخ تورم تک‌رقمی در دو سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ به‌طور پیاپی محقق شد.

بانک مرکزی متناسب با کاهش نرخ تورم، سیاست کاهش تدریجی نرخ‌های سود را به‌منظور تقویت رشد اقتصادی بلندمدت در پیش گرفته است؛ اما مشکلات ترازنامه‌ای بانک‌ها در سال‌های اخیر به افزایش نرخ‌های سود و چسبندگی رو به پایین آن منجر شده است. در این راستا، این بانک برای رفع مشکلات درونزای شبکه بانکی، برخورد با مؤسسات مالی غیرمجاز و ساماندهی آنها، کنترل اضافه برداشت و مدیریت بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی و مداخله در بازار بین‌بانکی را انجام داد. افزون بر این، در شهریورماه سال جاری با ابلاغ بخشنامه هشت‌بندی کاهش نرخ‌های سود سپرده بانکی با هدف انتظام بخشی به شبکه بانکی، با تأکید بر علی‌الحساب بودن نرخ سود بانکی در زمان عقد قرارداد با مشتری و با توجه به مصوبات پیشین شورای پول و اعتبار، نرخ‌های سود علی‌الحساب سپرده‌های سرمایه‌گذاری یک‌ساله حداکثر برابر ۱۵ درصد و نرخ سود کوتاه‌مدت عادی روزشمار نیز حداکثر برابر ۱۰ درصد تعیین شد. به دنبال اقدامات انجام شده، نرخ سود موزون بازار بین‌بانکی در فصل سوم ۱۳۹۶ نسبت به فصل دوم سال ۱۳۹۶ برابر ۱/۱ واحد درصد کاهش یافت.

در حوزه سیاست‌های اعتباری، رویکرد اصلی نظام بانکی بر تأمین سرمایه در گردش واحدهای تولیدی و نیز حمایت از بنگاه‌های کوچک و متوسط متمرکز بوده است. در این ارتباط، کل تسهیلات پرداختی شبکه بانکی در نهم‌ماه نخست سال ۱۳۹۶ برابر ۴۰۳۴/۶ هزار میلیارد ریال بوده که نسبت به

رقم مشابه سال پیشین به میزان ۵/۵ درصد افزایش داشته است؛ ضمن آنکه ۶۲/۳ درصد از تسهیلات پرداختی شبکه بانکی در این دوره، به تأمین سرمایه در گردش واحدهای تولیدی اختصاص داشته که این میزان برای بخش صنعت و معدن برابر با ۸۴/۹ درصد بوده است. همچنین، در راستای حمایت از واحدهای تولیدی کوچک و متوسط، این بانک در ابتدای سال ۱۳۹۵ نسبت به تنظیم «دستورالعمل تأمین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط» اقدام و آن را به شبکه بانکی ابلاغ کرد که این امر شرایط مناسب‌تری را به منظور تأمین مالی واحدهای یادشده ایجاد کرد. اجرای سیاست حمایت نظام بانکی از تأمین مالی بنگاه‌های کوچک و متوسط در سال ۱۳۹۶ نیز تداوم یافت و بر اساس دستورالعمل ابلاغی، پیش‌بینی شد که در مجموع حدود ۳۰۰ هزار میلیارد ریال تسهیلات به‌منظور تأمین سرمایه در گردش مورد نیاز تعداد ۱۰ هزار بنگاه اقتصادی، تأمین منابع مالی مورد نیاز تعداد ۶ هزار طرح نیمه‌تمام با پیشرفت فیزیکی حداقل ۶۰ درصد و تأمین مالی مورد نیاز برای بازسازی و نوسازی تعداد ۵ هزار واحد اقتصادی از محل منابع داخلی شبکه بانکی اختصاص یابد. افزون بر این، به منظور کمک به تسریع و ارتقای کیفیت رشد اقتصادی و تقویت تولید ناخالص داخلی بدون نفت مطابق «آیین‌نامه اجرایی بندهای «الف» و «ب» تبصره ۱۸ قانون بودجه سال ۱۳۹۶ کل کشور» مقرر شد مبلغ ۲۰۰ هزار میلیارد ریال تسهیلات بانکی به منظور ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و پایدار برای بهره‌برداری از مزیت‌های نسبی و رقابتی -با اولویت مناطق روستایی، عشایری و محروم- به طرح‌ها و پروژه‌های کوچک، متوسط و صنایع دستی پرداخت شود. به‌دنبال آن، بانک مرکزی در بخشنامه‌ای «دستورالعمل اجرایی بندهای «الف» و «ب» تبصره ۱۸ قانون بودجه سال ۱۳۹۶ کل کشور» را برای اجرا به بانک‌های منتخب کشور ابلاغ کرد.

در نه‌ماه نخست سال ۱۳۹۶، تحولات شاخص‌های بخش حقیقی اقتصاد حاکی از بهبود عملکرد تمامی فعالیت‌های اقتصادی است؛ در این دوره، گروه «صنایع و معادن» بیشترین رشد ارزش افزوده (۴/۹ درصد) را در میان تمامی گروه‌ها به خود اختصاص داده و پس از آن، گروه‌های «خدمات»، «کشاورزی» و «نفت» به ترتیب از رشدی برابر ۴/۴، ۳/۲ و ۲/۷ درصد برخوردار بوده‌اند. در بخش صنعت، شاخص تولید کارگاه‌های بزرگ صنعتی که حدود ۷۰ درصد از ارزش افزوده این بخش را پوشش

می‌دهد، در نهمامه نخست سال ۱۳۹۶ از رشد ۴/۹ درصدی نسبت به دوره مشابه سال پیشین برخوردار بوده و از مجموع ۲۴ رشته فعالیت صنعتی در این دوره، ۱۷ رشته فعالیت (با ضریب اهمیت ۹۲/۶ درصد) با رشد مثبت همراه بوده است؛ علاوه بر آن، بررسی اقلام و نسبت‌های مالی صنایع منتخب بورس در نهمامه نخست سال ۱۳۹۶ نیز بهبود عملکرد فعالیت‌های صنعتی را در مقایسه با دوره مشابه سال ۱۳۹۵ نشان می‌دهد؛ به‌گونه‌ای که بررسی عملکرد فروش صنایع منتخب بر حسب ۱۵ رشته فعالیت صنعتی (به قیمت‌های جاری) در نهمامه نخست سال ۱۳۹۶ نشان‌دهنده رشد ۳۰/۸ درصدی نسبت به دوره مشابه سال ۱۳۹۵ است؛ در این دوره، ۱۴ گروه از ۱۵ گروه صنعتی بررسی شده افزایش عملکرد فروش را تجربه کرده‌اند. این در حالی است که در نهمامه نخست سال ۱۳۹۵ نسبت به دوره مشابه سال پیش از آن، صرفاً عملکرد فروش ۱۱ گروه با افزایش همراه بوده است. در بخش کشاورزی نیز بر اساس برآوردهای سالانه وزارت جهاد کشاورزی از عملکرد تولید در سال ۱۳۹۶، تولید محصولات زراعی و باغی نسبت به سال ۱۳۹۵ به ترتیب ۰/۷- و ۴/۶ درصد و تولید محصولات دامی ۴/۶ درصد تغییر یافته است. تحولات شاخص‌های بخش مسکن نیز در سه ماهه سوم سال ۱۳۹۶ تداوم روند رشد این بخش را نشان می‌دهد. در فصل سوم سال ۱۳۹۶ حجم معاملات و متوسط قیمت خرید و فروش یک مترمربع واحد مسکونی در شهر تهران نسبت به دوره مشابه سال پیشین به ترتیب ۳۴/۱ و ۱۱/۵ درصد رشد داشته است. افزون بر این، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در ساختمان‌های جدید کل مناطق شهری (به قیمت‌های جاری)، در نهمامه نخست سال ۱۳۹۶ نسبت به دوره مشابه سال پیشین برابر ۱۲/۰ درصد افزایش داشته است. به این ترتیب، ارزش افزوده بخش ساختمان که در ده فصل متوالی متأثر از رکود حاکم بر ساخت و ساز با کاهش مستمر در عملکرد مواجه بوده است، در فصول دوم و سوم سال ۱۳۹۶ به ترتیب برابر ۳/۱ و ۱/۴ درصد افزایش داشته و در مجموع بخش ساختمان در نهمامه نخست سال جاری نسبت به دوره مشابه سال پیشین از رشدی برابر ۰/۸ درصد برخوردار شده است. آمار عملکرد مقدماتی تعداد پروانه‌های ساختمانی صادر شده توسط شهرداری‌ها در کل مناطق شهری به عنوان شاخص استقبال بخش

خصوصی از فعالیت‌های ساختمانی در نه‌ماهه نخست سال جاری نسبت به دوره مشابه سال پیشین ۸/۱ درصد رشد داشته است که احتمال تداوم رونق ساخت و ساز مسکن را در فصل‌های آتی تقویت می‌کند.

به‌رغم گشایش‌های صورت‌گرفته در حوزه تأمین مالی فعالیت‌های تولیدی و استمرار رشد اقتصادی در نه‌ماهه نخست سال ۱۳۹۶، لازم است به این نکته اشاره شود که موضوع بهبود فضای کسب و کار و رفع موانع پیش‌روی تولید در کشور از اهمیت به‌سزایی برخوردار است. آنچه مسلم است، چنانچه راهکار رفع مشکلات ساختاری تولید صرفاً به ابزارهای تأمین مالی و تزریق نقدینگی به واحدهای تولیدی موقوف شود و در عمل، راهکار حل این معضلات به صورت اساسی و جامع مورد توجه قرار نگیرد، تزریق نقدینگی به مثابه راهکاری کوتاه‌مدت در به تعویق انداختن مشکلات بنگاه‌ها بوده و به دلیل تداوم و بروز این مشکلات باردیگر شاهد بازگشت چالش کمبود نقدینگی در واحدهای تولیدی با حجمی وسیع‌تر خواهیم بود. همچنین، نبود تعادل در ساختار مالی بانک‌ها شامل نبود تعادل ترازنامه (دارایی‌ها و بدهی‌ها)، نبود تعادل درآمد - هزینه (منابع و مصارف) و نبود تعادل جریان نقدی (ورود و خروج وجه نقد) موجب شده بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی به عنوان عامل مسلط رشد پایه پولی در سال‌های اخیر باشد. با توجه به پتانسیل تخلیه آثار انبساطی رشد نقدینگی بر نرخ تورم در سال ۱۳۹۷ و سال‌های پس از آن، صیانت از مهم‌ترین دستاورد اقتصادی دولت و تداوم اولویت‌های مقابله با تورم، در اولویت قرار داشته و انتظار می‌رود با اصلاحات ساختاری نظام بانکی و اتخاذ رویکردهای انضباط‌گرایانه از سوی مجموعه سیاستگذاری کشور، زمینه پایداری نرخ تورم تک‌رقمی فراهم شود.

تحولات بخش اسمی اقتصاد

الف) وضعیت متغیرهای حوزه پولی و اعتباری

بر اساس آخرین آمار موجود، حجم نقدینگی در پایان آذر سال ۱۳۹۶ به ۱۴۴۵۰/۱ هزار میلیارد ریال رسید که نسبت به پایان آذر سال ۱۳۹۵ به میزان ۲۲/۰ درصد رشد داشت. رشد نقدینگی در ۱۲ ماهه منتهی به آذر سال ۱۳۹۶ در مقایسه با رشد این متغیر در ۱۲ ماهه منتهی به آذر سال ۱۳۹۵ (۲۸/۱) درصد) برابر ۶/۱ واحد درصد کاهش داشت؛ همچنین، نقدینگی در نه‌ماهه نخست سال ۱۳۹۶ از

رشدی برابر ۱۵/۳ درصد برخوردار شد که در مقایسه با رشد دوره مشابه سال ۱۳۹۵ (۱۶/۵ درصد)، ۱/۲ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد.

پایه پولی در پایان آذر سال ۱۳۹۶ با رشدی برابر ۱۰/۹ درصد نسبت به پایان اسفند ۱۳۹۵ (۱۹۶/۲ هزار میلیارد ریال افزایش) به ۱۹۹۴/۵ هزار میلیارد ریال رسید که نسبت به رشد دوره مشابه در سال ۱۳۹۵ (برابر ۱۱/۲ درصد)، ۰/۳ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها با ۱۳/۴ درصد افزایش نسبت به پایان سال ۱۳۹۵ به ۱۱۳۰/۷ هزار میلیارد ریال رسید که با سهمی فزاینده برابر ۷/۴ واحد درصد، مهم‌ترین عامل افزایش رشد پایه پولی در نهم‌ماه نخست سال ۱۳۹۶ بوده است. خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی با ۳۸/۲ درصد افزایش نسبت به پایان سال ۱۳۹۵ به ۲۷۹/۹ هزار میلیارد ریال رسید که با سهمی فزاینده برابر ۴/۳ واحد درصد، یکی دیگر از عوامل افزایش پایه پولی در نهم‌ماه نخست سال ۱۳۹۶ بوده که عامل اصلی این افزایش، استفاده دولت از حساب تنخواه‌گردان خزانه بوده است؛ بدین صورت که به موجب تبصره ماده ۲۴ قانون محاسبات عمومی کشور، هر ساله دولت می‌تواند برابر ۳/۰ درصد از بودجه عمومی را به‌صورت تنخواه‌گردان از بانک مرکزی استقراض کرده و آن را در پایان سال تسویه نماید. بر این اساس، از آنجا که ارقام پایان سال پس از تسویه حساب یادشده بوده و رقم تنخواه‌گردان خزانه را شامل نمی‌شود، تغییرات بدهی بخش دولتی در ماه‌های میانی سال که از تغییرات حساب تنخواه‌گردان خزانه نشأت گرفته باشد، نمی‌تواند ملاکی برای رفتار مالی دولت تلقی شود. خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی با ۰/۶ درصد کاهش نسبت به پایان سال ۱۳۹۵ و با سهمی کاهنده برابر ۰/۶- واحد درصد، مهم‌ترین عامل کاهنده رشد پایه پولی در نهم‌ماه نخست سال ۱۳۹۶ بوده است.

در پایان آذر سال ۱۳۹۶، ضریب فزاینده نقدینگی به ۷/۲۴۵ رسید. بدین ترتیب، ضریب فزاینده نقدینگی نسبت به پایان سال ۱۳۹۵ برابر ۳/۹ درصد افزایش یافت که در مقایسه با رشد دوره مشابه سال ۱۳۹۵ (۴/۸ درصد)، ۰/۹ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد.

ب) تحولات بخش خارجی اقتصاد

بر اساس برآوردهای مقدماتی، در نهم‌ماهه نخست سال ۱۳۹۶ مازاد حساب جاری تراز پرداخت‌ها با کاهش ۸/۴ درصدی نسبت به دوره مشابه سال ۱۳۹۵، به ۱۰/۹ میلیارد دلار رسید. کاهش مازاد حساب جاری در این دوره نسبت به دوره مشابه در سال ۱۳۹۵، عمدتاً به دلیل افزایش به نسبت بیشتر واردات کالاها و خدمات در مقایسه با صادرات کالاها و خدمات است. در نهم‌ماهه نخست سال جاری، ارزش فوب صادرات کالا به واسطه رشد همزمان قیمت و مقدار صادرات نفت، با ۱۴/۶ درصد افزایش نسبت به دوره مشابه سال پیشین به ۶۹/۱ میلیارد دلار رسید. در این دوره، ارزش فوب واردات کالا با ۱۹/۱ درصد افزایش به رقم ۵۲/۷ میلیارد دلار رسید. مجموع تعهدات خارجی کشور در پایان آذر سال ۱۳۹۶ به رقم ۳۳/۷ میلیارد دلار رسید که ۶۵/۶ درصد (۲۲/۱ میلیارد دلار) آن را تعهدات بالقوه و ۳۴/۴ درصد (۱۱/۶ میلیارد دلار) آن را تعهدات بالفعل (بدهی‌ها) تشکیل می‌داد. سهم بدهی‌های کوتاه‌مدت از کل بدهی‌های خارجی (تعهدات بالفعل) ۴۶/۹ درصد و سهم بدهی‌های بلندمدت از کل بدهی‌های خارجی (تعهدات بالفعل) در مقطع زمانی یادشده ۵۳/۱ درصد بود.

پ) تحولات بودجه عمومی دولت

منابع و مصارف بودجه دولت در نهم‌ماهه نخست سال ۱۳۹۶ به حدود ۲۱۹۷/۲ هزار میلیارد ریال رسید که نسبت به دوره مشابه سال پیشین، ۳۲/۸ درصد افزایش نشان می‌دهد. درآمدهای عمومی دولت در نهم‌ماهه نخست سال ۱۳۹۶ مبلغ ۹۵۳/۳ هزار میلیارد ریال بود که نسبت به مدت مشابه سال ۱۳۹۵ حدود ۷/۷ درصد افزایش و نسبت به رقم مصوب بودجه، ۷۲/۴ درصد تحقق داشت. سهم درآمدهای مالیاتی از کل منابع بودجه عمومی دولت در این دوره، ۳۱/۱ درصد بود. در این دوره، منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای به ۶۴۲/۵ هزار میلیارد ریال رسید که ۲۹/۲ درصد از منابع بودجه عمومی دولت را تشکیل داد.

پرداخت‌های هزینه‌ای (جاری) در نهم‌ماهه نخست سال ۱۳۹۶ به ۱۶۳۵/۲ هزار میلیارد ریال رسید که در مقایسه با رقم مصوب، ۸۵/۲ درصد تحقق و نسبت به مدت مشابه سال پیشین، ۱۶/۸

درصد افزایش نشان می‌دهد. پرداخت بابت تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (پرداخت‌های عمرانی) با ۹۰/۹ درصد افزایش نسبت به مدت مشابه سال پیشین به ۳۰۲/۲ هزار میلیارد ریال در نهمه‌ماه نخست سال جاری رسید که نشان‌دهنده تحقق ۵۶ درصدی ارقام مصوب قانون بودجه سال ۱۳۹۶ بر اساس نهمه‌ماه سال است.

در نهمه‌ماه سال ۱۳۹۶، با توجه به رقم عملکرد درآمدها و پرداخت‌های هزینه‌ای، تراز عملیاتی دولت با ۷/۷۲۵ هزار میلیارد ریال کسری مواجه شد که نسبت به مدت مشابه سال پیشین، ۶/۳۵ درصد افزایش داشت. همچنین، خالص واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای با ۳۴۰/۳ هزار میلیارد ریال مازاد روبه‌رو شد؛ بنابراین در مجموع، تراز عملیاتی و سرمایه‌ای بودجه عمومی دولت (کسری بودجه) در نهمه‌ماه سال ۱۳۹۶ با ۴/۳۸۵ هزار میلیارد ریال کسری مواجه شد.

ت) تحولات بازار دارایی‌ها

در نهمه‌ماه نخست سال ۱۳۹۶ متوسط نرخ اسمی یورو و دلار در بازار آزاد به ترتیب برابر ۴۵۳۲۵ و ۳۸۸۳۹ ریال بود که نسبت به مدت مشابه سال پیشین، ۷/۱۳ و ۸/۸ درصد رشد داشته است. همچنین، هر دلار آمریکا در نهمه‌ماه سال ۱۳۹۶ در بازار بین بانکی با نرخ متوسط ۳۳۳۶۵ ریال در اختیار متقاضیان قرارگرفت که در مقایسه با نرخ مدت مشابه سال ۱۳۹۵ حدود ۴/۷ درصد افزایش نشان می‌دهد. در این بازار، در نهمه‌ماه نخست سال ۱۳۹۶ هر یورو با نرخ متوسط ۳۸۲۸۹ ریال در اختیار متقاضیان قرارگرفت که در مقایسه با نرخ مدت مشابه سال پیشین حدود ۹/۱۰ درصد افزایش نشان می‌دهد. در نهمه‌ماه سال ۱۳۹۶، شکاف نسبی نرخ یورو و دلار در بازار آزاد و بین بانکی به ترتیب ۹/۲ و ۶/۱ واحد درصد نسبت به مدت مشابه سال ۱۳۹۵ افزایش یافته و به ۴/۱۸ و ۴/۱۶ درصد رسید. در این دوره، انحراف معیار نرخ‌های برابری یورو و دلار مقابل ریال در بازار آزاد نیز به ترتیب حدود ۷/۲۵۶ و ۷/۲۰ درصد و ضریب تغییرات آنها در حدود ۷۵/۴ و ۳۷/۰ واحد درصد نسبت به مدت مشابه سال پیشین، افزایش یافت.

بررسی عملکرد بورس اوراق بهادار تهران در پایان نهم‌ماهه نخست سال ۱۳۹۶ نشان‌دهنده رشد ۲۳/۷ و ۱۸/۵ درصدی شاخص کل و ارزش بازار نسبت به پایان سال ۱۳۹۵ است. این دو متغیر، نسبت به پایان آذرماه سال پیشین به ترتیب با ۱۹/۲ و ۱۳/۲ درصد رشد همراه بوده است. مهم‌ترین دلایل رشد شاخص بورس در دوره مورد بررسی، رشد قیمت فلزات اساسی و کانه‌های فلزی، افزایش بهای جهانی نفت خام و کاهش نرخ سود سپرده‌های بانکی بود. در نهم‌ماهه سال ۱۳۹۶، حجم و ارزش معاملات به ترتیب ۱۱/۷ و ۹/۶ درصد نسبت به مدت مشابه سال پیشین کاهش یافتند.

جمع‌بندی

تکرار تورم تک‌رقمی در سال ۱۳۹۶ و رشد ۴/۱ درصدی بخش حقیقی اقتصاد در نهم‌ماهه سال ۱۳۹۶ نشان‌دهنده استمرار بهبود وضعیت عمومی اقتصاد است. برخلاف سال ۱۳۹۵ که بخش قابل توجهی از رشد اقتصادی محقق شده به گروه نفت اختصاص داشت، سهم گروه نفت از رشد اقتصادی نهم‌ماهه نخست سال ۱۳۹۶ برابر ۰/۶ واحد درصد و سهم گروه‌های کشاورزی، صنایع و معادن و خدمات به ترتیب به میزان ۰/۳، ۱/۱ و ۲/۱ واحد درصد بوده است. در مجموع، رشد تولید ناخالص داخلی بدون نفت در این دوره به ۴/۵ درصد رسیده است که رشد به مراتب متوازن و فراگیرتر نسبت به سال ۱۳۹۵ را نشان می‌دهد.

به‌رغم بروز التهابات ارزی در ماه‌های پایانی سال ۱۳۹۶، نرخ تورم تک‌رقمی برای دومین سال پیاپی در این سال نیز محقق شد. هرچند که افزایش نوسانات نرخ ارز و تحریک انتظارات تورمی از این محل، حفظ تورم تک‌رقمی در سال ۱۳۹۷ را با مشکل مواجه خواهد ساخت، ولی صیانت از دستاوردهای به‌دست‌آمده در زمینه کنترل نرخ تورم در میان‌مدت و بلندمدت مستلزم رعایت انضباط مالی و پولی و کنترل رشد نقدینگی خواهد بود که باید مورد توجه سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان اقتصادی کشور قرار گیرد.

